

Proč se u nás dospělí málo vzdělávají: bariéry nebo výmluvy?

Dospělá česká populace se zatím nevzdělává v takové míře, která odpovídá současným trendům ostatních evropských zemí. V průměru je v EU zapojeno 42 % populace ve věku 25-64 let v nějaké formě dalšího vzdělávání. S úrovní 29 % ČR zaostává nejen za rozvinutými západoevropskými zeměmi ale i za většinou nových členských zemí. Jaké jsou možné bariéry, které ztěžují jednotlivcům či sociálním skupinám účastnit se dalšího vzdělávání, bylo předmětem šetření, které realizovala Národní observatoř ve spolupráci s Centrem pro výzkum veřejného mínění.

„Moje kvalifikace je dostatečná.“ Výsledky šetření ukázaly, že důvody, proč se lidé neúčastní dalšího vzdělávání jsou nejčastěji spojeny s jejich slabou motivací. Více než polovina dospělých (57 %) v rámci sledovaného šetření byla přesvědčena, že jejich kvalifikace je dostačující. Jde o značné přeceňování vlastních znalostí a dovedností. Většinu jednotlivců patrně chybí objektivnější měřítko, se kterým by se mohli porovnávat. Spokojenost s úrovní své kvalifikace také odpovídá rozšířenému názoru, že školní vzdělání je určující a dostačující pro celou další profesní kariéru. S věkem se spokojenost s vlastním vzděláním zvyšuje, přestože je zřejmé, že starší ročníky mají nižší úroveň vzdělání ve srovnání s mladšími, navíc je často zastaralé bez potřebných základů pro aplikaci moderních technologií, jazykových dovedností, apod.

„Stojí to moc peněz“. Druhým významným faktorem ovlivňujícím rozhodování o účasti v dalším vzdělávání je finanční hledisko. Z celkového počtu respondentů jich 45 % uvedlo jako důvod neúčasti vysoké ceny vzdělávacích kurzů. Ceny jsou citlivě vnímány zejména střední příjmovou skupinou a osobami se středním vzděláním (46 % - 50 %). Osoby se základním vzděláním uváděly cenové důvody méně často (37 %). Tato skutečnost může být odrazem sklonu nízkokvalifikovaných osob více se spoléhat na pomoc veřejných institucí, nebo toho, že o vzdělávání vůbec neuvažují a proto nemají ani představu o výši cen kurzů.

Z hlediska zastávaných profesí jsou finanční aspekty hodnoceny jako nedůležité pouze podnikateli, vedoucími pracovníky a vyššími odbornými pracovníky. Pro všechny ostatní kategorie pracujících představují ceny kurzů v polovině případů překážku účasti. Vnímání důležitosti finančních aspektů se stupňuje v mladším a středním věku (do věku 45 let), tj. po dobu, která pokrývá péči o nesamostatné děti. Významnější finanční stimuly zaměřené na středněpříjmovou skupinu a skupinu osob ve středním věku by proto mohly přinést nejrozsáhlejší pozitivní změny v účasti na vzdělávání.

„Nemám na to čas.“ Nedostatek času je uváděný na třetím místě mezi důvody (43 % dotazovaných). Nejvýraznější bariérou je čas pro mladé lidi do 34 let, u nichž lze předpokládat vysoké zatížení péčí o rodinu. Pro zvýšení účasti této skupiny na dalším vzdělávání je důležité zajištění podpůrných služeb pro rodinu, opatření umožňující skloubení pracovního a rodinného života stejně jako speciální vzdělávací nabídka pro ženy, které se po určité době vracejí do zaměstnání.

Ke skupině, která se nemůže vzdělávat z důvodu nedostatku času, patří také osoby s nejvyššími příjmy, u nichž je silná vazba na pracovní výkon a na kariéru, zejména podnikatelé a odborní zaměstnanci. Je evidentní, že zvýšení účasti na vzdělávání nevyřeší u této skupiny dílčí opatření ve vzdělávací oblasti, ale především komplexní politika podpory zejména malých a středních podniků tak, aby se podnikatelé i klíčoví zaměstnanci mohli uvolnit na kursy dalšího vzdělávání, aniž by byl ohrožen chod firmy.

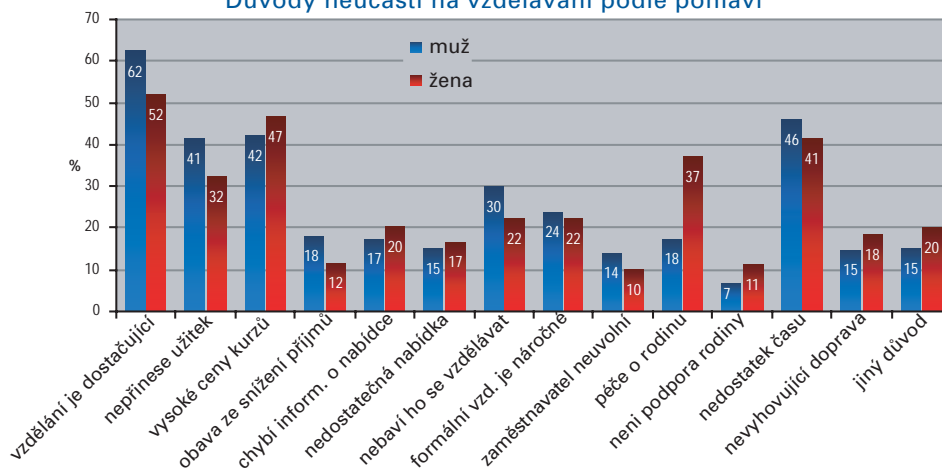
„Nevím o vhodných kurzech.“ Nedostatečná nabídka kurzů a informace o nich sice nepatří mezi nejčastěji uváděné důvody, avšak některé skupiny ji vnímají jako výraznou bariéru. Jde zejména o lidi ve věku 35-44 let, osoby s maturitním vzděláním, s průměrnými měsíčními příjmy 10-15tis. Kč, lidi ze sídel do 5 tis. obyvatel. Jako řešení se ukazuje nezbytné kapacitní rozšíření a zvýšení dostupnosti neplacených individuálních poradenských služeb týkajících se dalšího vzdělávání, podpora kurzů šitých na míru podle potřeb klientů a systematictější kontrola kvality nabízeného vzdělání.

„Vzdělávání mi nic nepřinese“. Velmi negativní skutečností je, že velká část populace v ČR (33 - 40 %) je přesvědčena, že jim další vzdělávání nepřinese žádoucí užitek. K této skupině patří vedle nezaměstnaných, nevyučen i vyučených dělníků. Tito lidé se často pohybují na sekundárním trhu práce, mají nízké příjmy a krátkodobé kurzy, pokud je absolvují, jim nepřináší východisko z této situace. Patří sem ale také značná část osob s maturitním vzděláním. Důvody jejich skepticismu jsou spíše spojeny s nesystémovým přístupem k rozvoji lidských zdrojů ze strany zaměstnavatelů, kdy kvalifikační růst není provázán s kariérním růstem a nepromítá se dostatečně do odměňování.

Šetření jednotlivců odhalilo, že kromě skutečných bariér spojených s financemi, organizací pracovního a rodinného života, kvalitní nabídkou dalšího vzdělávání a poradenství, je velkým problémem neochota dále se vzdělávat. Tato pramení jak z nadměrného sebeuspokojení tak z rezignace. Negativní postoje populace a reálné bariéry tak vytvářejí uzavřený kruh, ze kterého by ČR měla najít co nejdříve účinné východisko, pokud nechce stále nabízet pouze levnou pracovní sílu.

Ing. Věra Czesaná, CSc. czesana@nvf.cz

Důvody neúčasti na vzdělávání podle pohlaví

Zdroj: Šetření jednotlivců, NOZV, CVVM, 2005